

Ullamaija Kivikuru

Kliseitä ja kysymysmerkkejä

Tuttuun tapansa tiedotustutkijoiden maailmanjärjestön IAMCR:n 15. kongressi oli mitoiltaan mahtava viisipäiväinen tapahtuma. New Delhiin kokoontui elokuun lopussa 1986 nelisen sataa tiedotustutkijaa kaikkiaan 36 maasta, ensi kertaa Kiinastakin. Pohjoisen ja etelän voimasuhteet olivat tällä kertaa osanottajamäärissä etelää suosivat, sillä Intiasta ja sen naapureista tuli kongressiin väkeä poikkeuksellisen paljon. Suomalaisia Intiaan lähti täysi tusina.

Kongressin teemana oli "Tiedonvälitysteknologia, kehitys ja Kolmas maailma", mutta aiheisto pursui paljon yli tämän sinänsä jo väljän otsikon. Sektioita ja työryhmiä oli parhaimmillaan koolla yhtäaikaa 11, ja papereita esiteltiin kaikkiaan yli 200. Ei siis ihme, että Ashok-hotellin salista toiseen vaeltava kongressiväki muistutti hemmoteltua toriyleisöä, joka noukki herkku-palan sieltä, toisen täältä, mutta

ei oikein löytänyt mieleistään. Harva suomalainen tuntee itsensä kovin luontevaksi siinä henkilökohtaisen PR:n teossa, jolla on tällaisissa kokouksissa myös melkoinen osuus, mutta mukaan tyrkyttäyty-mättäkin oli toki rattoisaa katsella sitä nimimiesten - ja muutaman naisenkin - paraattia, joka kulki plenumesta ryhmäistuntoihin ja niistä aterioille; kehitysmään todellisuus ei kokousteemasta ja pitopaikasta huolimatta juuri ulottunut tiedotustutkimuksen suurkatselmukseen hotellin ilmastoi-tuun rauhaan.

Ehkä katselmus on liian vaativa sana. Tarjonnan laatu oli varsin kirjava ja ristiriitainen: mukana oli paljon sliipattuja sovinnaisuuk-sia, mutta myös uutta ja kiintoi-saa, jälkimmäinen usein vasta ummullaan. Hämmennys ehkä sopisi parhaiten luonnehtimaan kongressin sisällöllisiä ulottuvuuksia. Melkeinpä jokaisessa kongressin

seitsemästä pysyvistä sektioista ja lukuisista vähemmän pysyvistä ryhmistä käytiin kritiikkiä totunnaisia ja kaavamaisia tutkimusasetelmia sekä menetelmiä kohtaan. "Tämä keski-ikäinen, puolittiedoton potilas sairastaa pahanlaatuista kasvainta, mutta perimmäältään on kyse identiteetti-ongelmista: potilaalla on häilyvä kuva siitä, mikä on oleellista, ja hänen suhteensa menneisyyteen on naiivin viaton", veisteli toinen loppupuheenvuoron käyttäjästä, nigerialainen professori Alfred Opubor.

Muutosta ilmassa? Tältä tuntuu, vaikka trendejä on IAMCR:n nykyisessä toimintakuviossa vaikea hahmottaa, kongressithan ovat tähän saakka olleet järjestön ainoa suuren jäsenistön toiminta. Nyt asiaa ollaan uusimassa -sektioille on luvassa kokouksia ja yhteydenpitoa kongressien välisäkin. Kongresseissakin asia-anti keskittyi pienryhmiin, joten kokonaisuus sisällöstä oli vaikea saada syntymään.

Etelän optimistit lännen pessimistit

Plenum-istuntoja oli vain kaksi, yksi avajaisissa ja yksi päätöspäivänä. Välipäivät kuuluivat tyystin sektioiden ja ryhmien työskentelyyn. Avajaisistunnon pääpuhuja oli Intian teknologia- ja avaruus-asiantuntija Yash Pal, jonka pitkä ja polveileva esitys kurottui etäälle teknologia-asiantuntijoiden tavallisista kysymyksenasetteluista. Pal käytti niin Tagorea kuin lännen suuria filosofejä julistuksessaan kapeaa ammatillisuutta vastaan ja ihmisten perussolidarisuuden ja yhteydenpidon tarpeellisuuden puolesta. Professori Pal varoitti myös, että on kovin helppo lyödä "hyvän" ja "pahan" leimoja teknolo-

giaan. Kehitysmaille se tuo kiistat- ta mahdollisuuksia, jotka muutoin olisivat niiden ulottumattomissa, mutta teknologian valinta ja suunnittelu edellyttää tarkkaa suunnit- telua.

Yash Palia kommentoi kuusihe- kinen panelikeskustelijoiden ryhmä, joka edusti kaikkia kolmea "maail- maa". Niin panelissa kuin yleisökes- kustelussa kävi hyvin selväksi se, että kehitysmaiden edustajat olivat myötämielisempiä teknolo- gialle, kun taas teollistuneesta lännestä tulivat keskustelun ra- juimmat pessimistit. Hollannin Cees Hamelink vertasi tiedotustut- kijaa Kassandraan, jota kukaan ei kuullut mutta jonka tuhon ennustelut silti olivat oikeassa ...

Sektioiden toiminnassa oli suuria eroja; ilmiselvästi puheenjoh- tajan aktiivisuus vaikuttaa erittäin paljon sektorin työn muotoutumi- seen. Suurimman yleisön vetivät kansainvälisen viestinnän ja kom- munikaatioteknologian sektiot. Lähes tyhjässä salissa taas kokoon- tuivat historian ja lainopin sektiot - ja samaan aikaan kaikissa muissa ryhmissä puhuttiin poikkeuksellisen paljon tiedonvälityksen etiikasta ja historiallisen tutkimuksen puoles- ta! Vakiintuneiden sektioiden ohessa ryhmiä oli monenlaisia: oli naisryhmä, joka jo monessa kongressissa on vetänyt sankan osanottajajoukon ja näin tälläkin kertaa, oli 'kertaheittoryhmiä' kuten paikallisviestinnän, viestinnän demokratisoinnin ja urheiluviestin- nän ryhmät, joissa kaikissa käytiin vilkasta keskustelua.

Perinne ja digitaalikello

Uusien tutkimusasetelmien ja menetelmien etsintä näkyi ehkä

selvimmin kansainvälisen viestinnän sektiossa. Toki siinä esiteltiin varsin perinteisiäkin papereita, mutta paljon puhuttiin pehmeiden laadullisten menetelmien ja historiallisen tutkimusotteen puolesta, kulttuuritutkimuksen puolesta sekunttikelloa ja senttimetrimittaa vastaan; antropologiainnostus oli niinkään selvää erityisesti sellaisten tutkijoiden keskuudessa, jotka kantoivat huolta tiedotustutkimuksesta kehityksissä - paljon sitä ei tehdä, mutta silloin kun tehdään, peukaloidaan suruttomasti yhteisöä kuin yhteisöä, ongelmaa kuin ongelmaa ns. vakiintuneiden pelisääntöjen mukaan pohtimatta, soveltuvatko pelisäännöt juuri kyseiseen ongelmaan.

Hamid Mowlanan johtama kansainvälisen viestinnän sektio totesi kyllä keskusteluissaan, että uudet otteet eivät välttämättä ole uusia ja vielä vähemmän ongelmattomia. Historiallinen ote saattaa päätyä pelkkään asioiden selostukseen ja kuvailuun, "omaehtoinen" tai "alkuperäinen" viestintä kuulostaa tavoitteena hyvältä kehityksessä, mutta mitä jää käteen, kun iskulauseet kuoritaan pois ja pyritään erittelemään traditionaalisen viestinnän muoto ja sisältö yhteiskunnissa, joissa kuokka ja digitaalikello ovat yhtäaikaa käytössä?

Suoraan toimintaan

Ammattikoulutussektio on perinteisesti ollut yksi IAMCR:n toimivimmista mutta myös kaavoihin sidotuista sektioista. Nyt se pyrkii uusiutumaan. Sektio käynnisti New Delhissä lopullisesti IAMCR:n historian ensimmäisen varsinaisen "suoran toiminnan" projektin; erilaisissa tutkimushankkeissa

ja -vertailuissahan järjestö on toki ollut mukana vuosien mittaan eritoten UNESCO:n kautta. UNESCO on kummisetänä nytkin IPDC-rahaston kautta. Tarkoitus on panna pystyyn "oppikirjapooli" Afrikan englanninkielisille journalismioppilaitoksille. Projektin ensi vaihe on saatettu loppuun tämän syksyn kuluessa: 33 mustan Afrikan englanninkielisen oppilaitoksen kirjallisuus on kartoitettu ja toiveet pantu paperille. Inventaarion pohjalta ryhdytään sitten järjestämään käyttökelpoisten materiaalien monistusta ja vaihdantaa sekä uusien oppimateriaalien synnyttämistä.

Kiinnostus oppikirjahankkeeseen kertoo aika lailla kehitysmaiden koulutusongelmista: ranskankielinen Afrika on kärkyllä koko ajan, ja New Delhissä niin latinalaisen Amerikan kuin Aasiankin edustajat halusivat ehdottomasti mukaan seuraaviin vaiheisiin. Tarkoitus on kuitenkin pitää projekti varsin vaatimattomana, periaatteessa yhden monistuskoneen ja pienoistietokoneen ympärille rakentuvana. Näin hallinto ei paisu.

Pyhän nulluuden etsintään?

New Delhin -viikon aikana osanottajien ulottuville tuli tietoa jos jonkinlaisesta tutkimuksesta, avaruusteknologiasta tieteenfilosofiaan, uskonnollisesta viestinnästä urheiluun. Kehityksessä teknologiaongelmat näkyivät siinä, että kopioita ei halullisille liennyt juuri edes maksua vastaan, sillä 400 osanottajaa palveli - tosin uskollisesti - yksi ainoa valokopio-kone. IAMCR toimittaa Leicesterista kopioita jälkikäteen; NORDICOMista saa tarkempaa tietoa papereista.

Näitä papereita tutkailemalla

suomalainen tiedotustutkija voi itse miettiä ongelmaa, jonka toinen päätöspäivän tilinpäätöksen laatijoista, nigerialainen Alfred Opubor rakensi: kaipaako tiedotustutkimus pyhää hulluutta nykyään niin suositun parasiittiasenteen sijaan? Opuborin mukaan tiedotustutkijoilla jos keillä ei ole varaa jälkiviisauteen, sillä tiedotustutkimuksen anti kehitykselle on ollut vähäinen ja epäanalyttinen.

Toinenkin tilinpäätöksen esittäjä oli iso nimi: Elihu Katz Israelista. Katz oli vähintään yhtä kriittinen alaansa kohtaan - olisi aika päästä eroon niin yhdentekevien yleistysten kuin jyrkän optimismin tai pessimismin tutkimuksesta, koska nämä kaikki ovat kohtalouskon muotoja. Katz vetosi englanninkielisessä maailmassa viime vuosina suuren

renessanssin saaneeseen kanadalaiseen H.A. Innisiin, jonka päätä ei palellut, kun hän hahmotteli historian, teknologian ja yhteiskuntien kehitystrendejä. Katz peräänkuulutti innisläistä heittäytymistä. Puhujaa pelotti New Delhissä kosolti suosiota niittänyt puhe alkuperäisestä, omaehtoisesta viestinnästäkin - se vie helposti koristeelliseen folkloristiikkaan, kun itse asiassa kaivattaisiin syvällistä sosiologista analyysia uuden teknologian ja kehityksen yhteyksistä.

Sama ralli - uusin muodoin ja uusin kuvioin - on edessä taas kesällä 1988, tällä kertaa Barcelonassa, mutta kongressien välistä yhteydenpitoa on luvassa jo ensi kesän tienoilla ainakin muutamissa sektioissa.